

VADOVĖLIO *ISTORIJA 8* (I -II DALIS) RANKRAŠČIO RECENZIJA

Recenzuota Sauliaus Bužinsko, Jūratės Litvinaitės ir Arūno Sernecko istorijos vadovėlio *Istorija 8* rankraštis (leidykla Šviesa, Kaunas, 2011.), I d. – 128 p., II d. – 140 p.

Dėstomoji medžiaga, skirta 8 klasės mokinių istorinės kompetencijos formavimui, istorinius įvykius dėstoma chronologiškai (nuo Va. iki XVIIa.), tematiniu ir lavinamuoju požiūriu laikantis atnaujintos istorijos pagrindinio ugdymo bendrosios programos.

Pirmą vadovėlio dalį sudaro III skyriai, 24 temos, antrą vadovėlio dalį sudaro V skyriai 26 temos. Iš viso vadovėlį sudaro VIII skyriai, 50 temų.

Vadovėlio teksto suskirstymas į skyrius atitinka Lietuvoje vyraujančią istorijos periodizaciją, susieja dėstomus pristatomo laikmečio faktus į prasminę visumą, padeda mokiniams suvokti istorijos įvykių priežastis ir pasekmes.

Pateiktas vadovėlio rankraštis turiniu ir metodiniu parengimu atitinka *Mokyklų aprūpinimo bendrojo lavinimo dalykų vadovėliais ir mokymo priemonėmis tvarkos aprašo* 5 punktą. Jis pritaikytas pasirinktam amžiaus tarpsniui, atitinka pagrindines demokratinės visuomenės ir Lietuvos valstybės vertybes, yra nešališkas lyties, amžiaus grupių, neįgalumo, gebėjimų, socialinės padėties, rasės, etninės priklausomybės, religijos ar įsitikinimų atžvilgiu. Vadovėlio medžiaga orientuota įgyti žinioms ir ugdyti(s) supratimą, kuris apibrėžtas *Bendrujų programų* ugdomosiose veiklos srityse, pateikta vaizdinė ir tekstinė informacija kiekiu ir sudėtingumu komponuojama, atsižvelgiant į mokinių amžiaus tarpsnį. Manau, kad savo struktūra ir pateiktos istorinės informacijos turiniu vadovėlis bus įdomus ir aiškus tiek istorijos mokytojui, tiek aštuntos klasės mokiniui.

Vadovėlio pradžioje pateikiamas įvadas (žr. I d. p. 4-10), kuriame pristatoma vadovėlio struktūra ir darbo su vadovėliu specifika, primenama, ko mokiniai mokėsi 7 klasėje ir nurodoma, ko mokysis 8 klasėje. Ši 7 ir 8 klasės sąsaja vyrauja visame vadovėlio tekste – dažnai analizuojant 8 –os klasės temas, vadovėlio autoriai pateikia klausimus, kurių formuluotės skatina mokinius prisiminti 7 –os klasės kursą.

Pradedant kiekvieną iš skyrių pateikiama trumpa anotacija, išskiriami esminiai temose pristatomi teiginiai, pvz., mokiniai sužino, kad mokydami I skyrių (*Viduramžių valstybės ir*

valdžios bruožai) nustatys būdingiausius viduramžių valstybės ir valdžios bruožus, aiškinsis kelių Europos valstybių, tarp jų ir Lietuvos, politinę raidą (žr. p.14-15).

Skyriaus informacija apibendrinama kartojimu, kuriame pateikiami apibendrinamieji teiginiai. Ypač novatoriška, kad pabaigus skyrių mokiniai skatinami pasirinkti siūlomas temas ir, mokantis konkretų skyrių įgytomis žiniomis ir gebėjimais, su savo (ar mokytojo) suformuota grupe pristatyti savo gyvenamo regiono (pvz., p.49, 85,) aktualijas, arba kurti konkrečiam laikmečiui būdingus kūrinius (žr. p. 121 – viduramžių būsto maketas, literatūrinis kūrinys). Tokio pobūdžio užduotys ugdo komunikacinius gebėjimus ir darbo grupėje įgūdžius, skatina kūrybiškų sprendimų paiešką.

Maloniai nuteikia temos komponavimas. Kiekviena tema atskleidžiama per keletą struktūrinių dalių. Visų pirma pateikiamas trumpas temos įvadas *Praeitis dabartyje*, anotuojantis dėstomą medžiagą ir argumentuojantis, kodėl dėstomą informaciją svarbu suvokti šiandieniniam mokiniui. Skyrelyje *Netrukus* įvardijami svarbiausi pamokos uždaviniai; *pagrindiniame tekste* atskleidžiama tema, pateikiami svarbiausi faktai, nusakomos įvykių priežastys ir pasekmės; skyrelyje *Kalba istorikai* (kai kur – archeologai, kalbininkai, religijotyrininkai) pateikiama mokslininkų pastebėjimai. Skyrelis – *Tai įdomu* pateikia įdomiosios istorijos faktus, kuriais siekiama sužadinti mokinių smalsumą ir praplėsti vadovėlyje išdėstytos medžiagos žinias. Skyrelyje *Praeities liudytojai* pateikiamas temos informaciją praplečiantis laikmečio šaltinis. Žinių įtvirtinimui ir pasitikrinimui, ar mokiniai išmoko to, ko mokėsi, suformuluotos skirtingo sudėtingumo 6 arba 7 užduotys. Pateiktos užduotys ir klausimai ugdo gebėjimus nustatyti istorinių įvykių, procesų bei reiškinių tarpusavio ryšius, dažnu atveju verčia mokinius panaudoti 7-oje klasėje įgytas žinias, naudotis kitų dėstomų dalykų, pvz. geografijos žiniomis, taip pat mokinytis orientuojamas ieškoti papildomų informacijos šaltinių (pvz., II d. p.13, 5 kl., II d. p.17) praktinio gyvenimo patirtim (pvz. II d. p.12 2 kl.). Yra pakankamai įvairaus lygio užduočių ir klausimų, skatinančių kelti tikslus, uždavinius ar planuoti veiklas. Beveik kiekvienos temos užduotys orientuoja dirbti grupėmis, tai ugdo mokinių grupinio darbo ir komunikacinius gebėjimus. Užduočių formulavime atsispindi ir analitinių – apibendrinamųjų gebėjimų lavinimas, nes dažnai mokiniams rekomenduojama patiems formuluoti sąvokų apibrėžtis, schemas (pvz., II d.p.91, II d.p.115).

Pamokos apibendrinimui išskiriamas skyrelis *Šią pamoką sužinojote*, kur pateikiamos pamokos išvados, ko per pamoką mokiniai išmoko. Ši temos dėstymo struktūra puikiai tinka

ugdytis(i) gebėjimus, kurie apibrėžti Bendrųjų programų ugdomosiose veiklose. Vadovėlio tekstinė ir vaizdinė informacija teikiama taip, kad besimokantysis galėtų įsivertinti savo supratimą ir žinias, gebėjimus. Teikiami klausimai ir užduotys siūlo įvairių formų bei lygmenų įsivertimo galimybes, būdus.

Visos temos iliustruojamos paveikslais, schemomis, žemėlapiais, nuotraukomis. Ilustracijos vizualizuoja dėstomą medžiagą, suteikia papildomos informacijos, skatina įsigilinti į temą. Pateikta tekstinė ir vaizdinė informacija ugdo gebėjimus suvokti istorinių įvykių, reiškinių bei procesų raidą.

Abejose vadovėlio dalyse pateikiama tekstinė ir vaizdinė informacija įdomi, aktuali, kontekstuali. Užduotys ir klausimai įtraukiantys, tiriamojo pobūdžio, skatinantys ieškoti atsakymo tekste bei papildomuose šaltiniuose. Vadovėlio medžiagos struktūravimas ir informacinė sistema pritaikyta savarankiškam mokymuisi, bei skirtingų mokymosi lygių ir poreikių mokinių mokymuisi.

Vadovėlis parašytas aiškia ir suprantama pasirinktam amžiaus tarpsniui kalba, vengiama sudėtingų sąvokų, naujos istorinės sąvokos paryškintos ir išskirtos kursyvu. Jų aiškinimas pateikiamas vadovėlio gale. Šiuo atveju vadovėlio koncepcijos autoriai galėjo priimti ir kitą sprendimą – sąvokų paaiškinimas pačioje temoje. Taip pat gaila, kad skyrių pabaigoje (ar vadovėlio pabaigoje) nėra literatūros, kuri mokiniui padėtų gilinti vadovėlyje išdėstytas temas, sąrašo, bei nuorodų į kitus informacinius šaltinius. Tokio pobūdžio nuorodos itin aktualios asmeninės, pažinimo ir mokymo mokytis kompetencijų ugdymui.

Nekreipiant dėmesio į minėtus nedidelius vadovėlio trūkumus (kurie visiškai nemenkina bendros vadovėlio vertės), konstatuočiau, kad pateikiamas Sauliaus Bužinsko, Jūratės Litvinaitės ir Arūno Sernecko istorijos vadovėlio *Istorija 8* pirmosios ir antrosios dalies rankraštis turiniu ir metodiniu parengimu atitinka *Mokyklų aprūpinimo bendrojo lavinimo dalykų vadovėliais ir mokymo priemonėmis tvarkos aprašo 5 punktą*. Vadovėlio autoriai daugeliu klausimų konsultavosi su recenzijos autore ir atsižvelgė į išsakytas pastabas dėl faktinių ar istorinių faktų interpretavimo klaidų. Šiuo metu teikiamas rankraštis pilnai atitinka mokymo vadovėliui keliamus reikalavimus, pasižymi novatoriškais sprendimais ir aiškia mokomąja struktūra. Jis pritaikytas pasirinktam amžiaus tarpsniui, atitinka pagrindines demokratinės visuomenės ir Lietuvos valstybės vertybes, yra nešališkas lyties, amžiaus grupių, neįgalumo, gebėjimų, socialinės padėties, rasės, etninės priklausomybės, religijos ar įsitikinimų atžvilgiu. Vadovėlio

medžiaga orientuota įgyti žinioms ir ugdyti(s) supratimą, kuris apibrėžtas Bendrųjų programų ugdomosiose veiklos srityse, pateikta vaizdinė ir tekstinė informacija kiekiu ir sudėtingumu komponuojama, atsižvelgiant į mokinių amžiaus tarpsnį. Rekomenduoju šį vadovėlį įtraukti į galiojančių vadovėlių sąrašą bei naudoti Lietuvos Respublikos mokyklose. *

Išvada: Vadovėlis atitinka „Mokyklų aprūpinimo bendrojo lavinimo dalykų vadovėliais ir mokymo priemonėmis tvarkos aprašo“ (Žin., 2009, Nr. 61-2450) penktame punkte nurodytus reikalavimus.

Humanitarinių mokslų daktarė,

istorijos mokytoja ekspertė Nelija Asadauskienė Kostinienė

